

Дис. доктора юрид. наук за спеціальністю 12.00.09. Дніпро: ДДУВС, 2009. 474 с.

6. Удалова Л. М. Кримінальна процесуальна діяльність національного антикорупційного бюро України. *Вісник Академії адвокатури України*. 2015. Т. 12. № 2 (33). С. 154–160.

7. Українська правнича енциклопедія / За заг. ред. В. М. Тертишника, Л. Р. Наливайко, А. С. Фоменко, В. В. Ченцова. Київ : Алерта, 2023. 768 с.

8. Черноус Ю. М., Гвоздюк В. В. Правові засади проведення слідчих (розшукових) дій у контексті практики ЄСПЛ. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. Вип. № 1 (19). С. 95–101.

Мірковець Дмитро Михайлович,
професор кафедри криміналістики та
судової медицини Національної академії
внутрішніх справ, доктор юридичних наук,
доцент

ПРОБЛЕМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Для забезпечення ефективності здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану прийнято двадцять Законів України, яким внесено зміни та доповнення до кримінального процесуального законодавства України в частині оптимізації повноважень слідчого, прокурора, слідчого судді, керівника органу досудового розслідування та керівника органу прокуратури під час здійснення досудового розслідування в умовах введення воєнного стану.

Водночас щоденна практика реалізації відповідних положень в умовах воєнного стану на території України засвідчила необхідність подальшого удосконалення повноважень учасників кримінального провадження під час здійснення досудового розслідування в умовах воєнного стану з максимальною деталізацією механізму їх застосування.

До того не всі зміни та доповнення кореспондуються з прямими нормами Конституції України та окремими положеннями КПК України, зміни до яких не вносились, що зумовлює певну дискусійність під час їх застосування.

Як зазначено раніше змінами до КПК України регламентовано повноваження керівника органу досудового розслідування щодо створення міжвідомчих слідчих груп на підставі постанови, погодженої з керівниками відповідних органів досудового розслідування в умовах воєнного стану.

В умовах воєнного стану такі повноваження досить часто використовуються керівниками органів досудового розслідування різних відомств. Водночас у разі створення такої групи виникає ряд проблемних питань: чи може бути старшим такої групи слідчий з іншого відомства; які повноваження керівника органу досудового розслідування відносно інших слідчих слідчої групи з інших відомств; які повноваження керівників органів досудового розслідування інших відомств відносно слідчих слідчої групи зі свого відомства; якому місцевого суду, підсудні клопотання слідчих слідчої групи з органів досудового розслідування, які знаходяться в межах різної територіальної юрисдикції.

На нашу думку, слідчі інших відомств, включені до складу міжвідомчої слідчої групи, набувають аналогічного статусу слідчих відповідного органу досудового розслідування (в якому фактично діє така група), в тому числі щодо можливості бути старшими групи. Крім цього керівник органу досудового розслідування (в якому фактично діє така група) набуває стосовно таких слідчих повноважень, передбачених ст. 39 КПК України, водночас їх безпосередній керівник – втрачає ці повноваження. Територіальна юрисдикція суду визначається відповідно до місцезнаходження органу досудового розслідування (в якому фактично діє така група).

Відповідно до п. 20-7 розділу XI «Перехідні положення» КПК України під час дії надзвичайного або воєнного стану на території України тимчасовий доступ до речей і документів, визначених у пунктах 2, 5, 7, 8 ч.1 ст.162 КПК України, здійснюється на підставі постанови прокурора, погодженої з керівником прокуратури. Зокрема, таким чином законодавець надав можливість здійснювати тимчасовий доступ у «спрощеному порядку» до відомості, які можуть: становити лікарську таємницю; становити банківську таємницю; інформації, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання тощо; персональних даних особи, що знаходяться у її особистому володінні або в базі персональних даних, яка знаходиться у володільця персональних даних.

Водночас, згідно ч. 3 ст. 7 КПК України зміст та форма кримінального провадження в умовах воєнного стану повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, зазначеним у частині першій цієї статті, з урахуванням особливостей здійснення кримінального провадження, визначених *розділом IX-1 КПК України*.

В свою чергу можливість проведення тимчасового доступу до речей і документів на підставі постанови прокурора, погодженої з керівником прокуратури в умовах воєнного стану передбачена

нормами розділу XI КПК України (а не IX-1, особливості якого вказані у ст. 7 КПК України щодо змісту та форми кримінального провадження в умовах воєнного стану).

Вказані суперечності норм КПК України призвели до того, що окремі володільці інформації (насамперед банківські установи), відмовляють у наданні органам досудового розслідування охоронюваної законом таємниці на підставі постанови прокурора, погодженої з керівником прокуратури, з посиланням на ст. 7 КПК України. В свою чергу слідчі судді окремих суддів не задовольняють клопотання слідчих про тимчасовий доступ до речей і документів, визначених у пунктах 2, 5, 7, 8 ч. 1 ст.162 КПК України, з посиланням на окрему підставу для проведення тимчасового доступу до такої інформації на підставі постанови прокурора, погодженої з керівником прокуратури.

З метою вирішення подібних проблем, на нашу думку, слід словосполучення «визначених *розділом IX-1 КПК України*» у ч. 3 ст. 7 КПК України замінити на «відповідними нормами КПК України, які застосовуються під час дії воєнного стану».

Одним із викликів системи кримінальної юстиції в умовах війни є подекуди об'єктивна неможливість дотримання органами досудового розслідування, прокуратурою та судами процесуальних строків.

Так, п. 3 ч. 1 ст. 615 КПК України передбачено, що у разі введення воєнного стану та якщо *відсутня об'єктивна можливість подальшого проведення, закінчення досудового розслідування* та звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності – строк досудового розслідування у кримінальному провадженні зупиняється на підставі вмотивованої постанови прокурора з викладом відповідних обставин та підлягає поновленню, якщо підстави для зупинення перестали існувати.

Водночас, ч. 1 ст. 280 КПК України також надає можливість зупинити досудове розслідування *за наявності об'єктивних обставин, що унеможливають подальше проведення досудового розслідування* в умовах воєнного стану. Таке рішення може бути прийняте прокурором або слідчим, дізнавачем за погодженням з прокурором.

При цьому законодавцем чітко не визначено яку ж саме підставу необхідно застосовувати у разі об'єктивної неможливості подальшого проведення та закінчення досудового розслідування, що у подальшому призводить до скасування відповідних з неоднозначних підстав. До того ж це створює ситуацію загрози порушення прав учасників кримінального провадження, у зв'язку з

чим вважається за доцільне виключити з КПК України положення, передбачені п. 3 ч. 1 ст. 615.

Зумовлюють проблеми правозастосування й положення ч. 8 ст. 615 КПК України, згідно яких у кримінальних провадженнях, в яких жодній особі не було повідомлено про підозру *на дату введення воєнного стану*, строк від зазначеної дати до дати припинення чи скасування воєнного стану не зараховується до загальних строків, передбачених статтею 219 цього Кодексу.

П. 6 ч. 1 ст. 615 КПК України передбаченого, що у разі введення воєнного стану та якщо *наявні випадки* для затримання особи без ухвали слідчого судді, суду, визначені статтею 208 КПК України, *або* виникли обґрунтовані обставини, які дають підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні злочину, - уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати таку особу.

Згадувані у п. 6 ч. 1 ст. 615 КПК України підстави затримання відділені одна від одної сполучником «або», що дає можливість розглядати їх як альтернативні. Таким чином, для визнання правомірності затримання закон по суті не вимагає сукупності всіх вищезгаданих підстав, оскільки кожна з них має самостійний характер.

Разом з тим, певну дискусійність створює наявність у відповідній нормі словосполучення «*наявні випадки ... для затримання особи*», при тому, що у всіх інших пунктах вказаної статті (ч. 1 ст. 615 КПК України) міститься сполучення «*відсутня можливість ... доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань; ... виконання слідчим суддею повноважень; ... можливість подальшого проведення, закінчення досудового розслідування; ... можливість доступу до Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи; ... можливість виконання процесуальних дій у визначенні строки*»).

Саме тому вважаємо, що словосполучення «*наявні випадки для затримання особи без ухвали слідчого судді, суду, визначені статтею 208 КПК України*» доцільно виключити з ст. 615 КПК України, як таке, що дублює положення ст. 208 КПК України та не має жодного навантаження у контексті відповідної норми та лише створює проблеми правозастосування.

Таким чином, незважаючи на позитивний досвід удосконалення кримінального процесуального законодавства, окремі питання правової регламентації діяльності органів правопорядку в умовах воєнного стану залишається не до кінця вирішеними і потребують розроблення законодавчих норм з урахуванням необхідності підвищення ефективності кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

Моїсєв Максим Геннадійович,
здобувач наукового ступеня доктора
філософії кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

ЕЛЕКТРОННЕ СУДОЧИНСТВО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Військові дії та введення військового стану на усій території України внесли свої корективи щодо роботи органів держаної влади, в тому числі і на здійснення судочинства. Адже здійснення правосуддя має тривати, і громадяни та юридичні особи продовжують звертатися до судових органів для захисту своїх прав та інтересів. Тож є потреба розглянути особливості здійснення саме електронного судочинства в реаліях військового стану.

Процесуальні кодекси України не містять ані окремого розділу, ані спеціальних норм, які регулювали б порядок здійснення судочинства в умовах воєнного стану. Тому, судді вимушені «приспосувати» чинне законодавство до нових реалій [1, с. 368].

Війський стан в Україні було введено двадцять четвертого лютого 2022 року, треба зауважити, що відповідно до статті двадцять шостої Закону України «Про правовий режим воєнного стану скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства в умовах воєнного стану забороняється. Створення надзвичайних та особливих судів не допускається [2].

У разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів [2].

Водночас на практиці забезпечити безперебійну роботу судів в період війни вкрай важко. Тому Радою Суддів України теж було прийнято ряд важливих рішень для забезпечення правосуддя, зокрема рекомендовано громадянам роз'яснити можливість відкладення розгляду справ у зв'язку із воєнними діями та можливість розгляду справ в режимі відеоконференції.

Якщо за об'єктивних обставин учасник провадження не може прийти в судове засідання суд може допустити участь такого